

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“___” грудня 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Муніципальне підприємництво»
на тему: «СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»

Виконавець:

студент ФЕУП

Орищак Максим Сергійович _____

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Доброва Наталя Василівна _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ.....	5
1.1. Сутність поняття підприємництва на локальному рівні	6
1.2. Теоретичні засади планування підприємницької діяльності на муніципальному рівні	11
1.3. Напрями фінансування підприємницької діяльності на локальному рівні.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТРОСТЯНЕЦЬКІЙ ОТГ.....	22
2.1. Характеристика підприємницької діяльності в Тростянецькій ОТГ	222
2.2. Оцінка сучасного стану розвитку підприємництва в Тростянецькій ОТГ	26
2.3. Аналіз інвестиційної привабливості Тростянецької ОТГ	32
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТРОСТЯНЕЦЬКІЙ ОТГ.....	45
3.1. Розробка стратегії розвитку підприємницької діяльності в Тростянецькій ОТГ	45
3.2. Обґрунтування заходів, що сприяють розвитку підприємництва в Тростянецькій ОТГ	57
3.3. Розробка пропозицій щодо поліпшення бізнес-середовища в Тростянецькій ОТГ	61
ВИСНОВКИ	67
Список використаних джерел.....	72

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Підтримка та розвиток підприємницької діяльності у Тростянецькій територіальній громаді є актуальною проблемою, що вимагає детального вивчення та розробки стратегій у зміцненні бізнес-середовища. Однією з важливих складових економічного розвитку будь-якої території є стимулювання підприємництва та підтримка підприємницьких ініціатив.

Актуальність даної теми полягає в її значущості для розвитку місцевої економіки та соціальної стабільності. В контексті сучасних викликів та змін у світовій економіці, важливим стає створення сприятливих умов для розвитку підприємництва на локальному рівні.

Україна відчуває потребу у стимулюванні підприємницької активності в регіонах для забезпечення стійкого економічного зростання. Розвиток підприємництва на місцевому рівні, зокрема в Тростянецькій територіальній громаді, має стратегічне значення для зміцнення соціально-економічного потенціалу регіону та країни в цілому.

Сучасний етап розвитку України потребує системних заходів щодо підтримки та стимулювання підприємницької активності на місцевому рівні. Тростянецька громада, як один із складових соціально-економічного ландшафту України, відображає типові проблеми та можливості розвитку малих та середніх підприємств.

Попередні дослідження в сфері розвитку підприємництва в Україні показали необхідність подальших наукових розвідок у контексті місцевих громад. Аналіз існуючих стратегій підтримки бізнесу в місцевих умовах є обмеженим, тому є важливим дослідження конкретних методів та програм, які можуть сприяти розвитку підприємництва в Тростянецькій громаді.

Розв'язанню проблем, пов'язаних із формуванням, удосконаленням та методичним забезпеченням сприяння розвитку підприємницької діяльності,

присвячено науковій праці вітчизняних вчених. Серед таких вітчизняних вчених: Кримар Л., Семеног О., Лазарева Є., Ковальська Л., Уманець Т.

Мета кваліфікаційної роботи теоретичні, методичні та прикладні аспекти сприяння розвитку підприємницької діяльності на локальному рівні (Тростянецькій територіальній громаді).

Завдання, які допоможуть досягнути цієї мети:

- 1) визначення сутності підприємництва на локальному рівні;
- 2) визначити теоретичні засади планування підприємницької діяльності на муніципальному рівні;
- 3) охарактеризувати напрями фінансування підприємницької діяльності на локальному рівні;
- 4) надати характеристику підприємницької діяльності в Тростянецькій ОТГ;
- 5) оцінити сучасний стан підприємництва в Тростянецькій ОТГ;
- 6) проаналізувати інвестиційну привабливість Тростянецької ОТГ;
- 7) розробити рекомендації та стратегії щодо сприяння підприємницькій діяльності в Тростянецькій територіальній громаді;
- 8) обґрунтувати заходи, що сприяють розвитку підприємництва в Тростянецькій ОТГ;
- 9) розробити пропозиції щодо поліпшення бізнес-середовища в Тростянецькій ОТГ.

Об'єкт дослідження – процес сприяння розвитку підприємницької діяльності в Тростянецькій територіальній громаді.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів сприяння розвитку підприємницької діяльності на рівні муніципальних утворень.

Методи дослідження. З метою проведення науково-дослідної діяльності та досягнення початково поставлених цілей, були використані методи аналізу різних показників щодо оцінки підприємницької діяльності Тростянецької ОТГ; формування факторів впливу та можливих результатів; методи статистичного

порівняння та графічного представлення запланованих та фактичних показників.

Також для обробки та аналізу інформації будуть використані комп'ютерні програми, зокрема Microsoft Excel. Вони допоможуть у проведенні аналізу та узагальненні отриманих результатів для досягнення поставлених цілей дослідження.

Інформаційна база дослідження ґрунтується на різноманітних джерелах, включаючи: законодавчі та інші нормативні документи, наукова та методична література, статистичні данні Державного комітету статистики України, Інтернет-ресурси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (52 найменування). Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок. Основний зміст викладено на 71 сторінках. Робота містить 5 таблиць, 2 рисунки.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведених досліджень опубліковано тези на IX Міжнародній науково-практичній конференції (Одеса, 22-23 вересня 2023 р.).

Доброва Н.В., Орищак М.С. Сутність поняття «підприємницька діяльність територіальної громади». *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конференції, 22-23 вересня 2023 р. Одеса. 2023. С. 94-96.

ВИСНОВКИ

Проведені в кваліфікаційній роботі дослідження теоретичних, методичних та прикладних аспектів сприяння розвитку підприємницької діяльності в Тростянецькій територіальній громаді, дозволило зробити висновки.

1. Визначення сутності поняття "підприємницька діяльність територіальної громади" потребує вивчення законодавства та регіональних особливостей. Успішна реалізація цієї ролі вимагає співпраці з усіма зацікавленими сторонами та ефективного управління ресурсами. Тільки так можна досягти стійкого господарського розвитку та покращення якості життя місцевого населення. Різні погляди авторів дозволяють отримати різнобічне уявлення про роль підприємництва на локальному рівні, його значення та вплив на економічний розвиток. Кожен із них вносить унікальний вклад у розуміння цього поняття, розширюючи спектр його визначень та значення у науковому та економічному контексті. Оглянувши різноманітні підходи та визначення підприємництва на локальному рівні, у тому числі й академічні дефініції та погляди відомих експертів, можна визначити, що поняття підприємництва виявляється складним та багатогранним. Різноманітність визначень відображає різні аспекти цієї діяльності, від самостійності та ініціативи до відповідальності та мети отримання прибутку.

Роль підприємництва у локальному контексті має величезне значення для розвитку територіальних громад та їх соціально-економічного прогресу. Це важлива складова, що впливає на багато аспектів життя спільноти. Підприємництво на місцевому рівні не лише сприяє економічному зростанню, але й формує стійке, розвинене та здатне до саморозвитку соціально-економічне середовище територіальної громади в цілому.

2. Проведений аналіз та огляд різних моделей та підходів до планування підприємницької діяльності на муніципальному рівні, які базуються на теоріях розвитку бізнесу та управління. Основна мета цього аналізу – визначення

найбільш ефективних стратегій та інструментів, які сприятимуть стабільному та сталому розвитку підприємництва на муніципальному рівні.

Одним із самих популярних механізмів планування є SWOT-аналіз територіальної громади. В муніципальному контексті цей аналіз допомагає визначити стратегії розвитку, враховуючи специфіку місцевих ресурсів та потенціалу.

Одним з найвідоміших та широко використовуваних методів для портфельного аналізу та стратегічного планування є матриця BCG, розроблена в 1960-х роках Бостонською консалтинговою групою. Цей метод допомагає територіальним громадам визначити, які з їхніх продуктів чи послуг генерують найбільше прибутку та де можуть бути можливості для розвитку або реорганізації. Вона допомагає зорієнтуватися в стратегії розвитку, враховуючи ризики та можливості ринку.

3. Територіальні громади стикаються з рядом викликів та завдань у регулюванні підприємницької діяльності, таких як координація з іншими рівнями влади, залучення фінансових ресурсів, забезпечення прозорості та сприяння інноваціям.

4. Географічне положення Тростянецької ОТГ є важливою складовою для розвитку бізнесу та підприємництва. Розташована у центральній частині України, вона має стратегічне положення, межуючи з кількома областями та іншими державами, такими як Республіка Молдова та Румунія. Зручне розташування у відношенні до ключових міст і регіональних центрів, таких як Київ, Хмельницький, Житомир, сприяє доступності до торгових маршрутів та можливостям розширення бізнесу через розвинені залізничні зв'язки та дорожню мережу. Це може стимулювати розвиток логістики та торгівлі, що є ключовим для підприємницького середовища.

Привабливий клімат в Тростянецькій ОТГ дозволяє розвивати сільське господарство як ключовий сектор економіки. Земельні ресурси в поєднанні зі сприятливим кліматом визначають високий потенціал для розвитку аграрного бізнесу, що важливо як для внутрішнього ринку, так і для експорту.

5. Аналіз підприємницької діяльності в Тростянецькій ОТГ дозволяє краще розуміти роль кожної компанії у формуванні господарського ландшафту регіону. Це допомагає приймати обґрунтовані рішення стосовно розвитку та підтримки ключових учасників економіки території, спрямованих на стійкий та збалансований розвиток Тростянецької ОТГ. Зважаючи на те, що 76% усіх прибуткових підприємств у Тростянецькій ОТГ належать до сільськогосподарського сектору, це демонструє великий потенціал та перспективи розвитку саме сільського господарства у цій громаді. Такий високий відсоток сільськогосподарських компаній свідчить про важливість цієї галузі для місцевої економіки.

Розвиток сільського господарства може стати ключовим фактором в подальшому зростанні та процвітанні Тростянецької ОТГ. Підтримка та стимулювання цього сектору може призвести до збільшення виробництва, зростання доходів мешканців та створення нових робочих місць. Враховуючи потужний потенціал території у вирощуванні різноманітних сільськогосподарських культур, розвиток цієї галузі може мати значний вплив на загальний розвиток Тростянецької ОТГ.

6. Одним із потенційних напрямків інвестицій в Тростянецькій ОТГ є бджільництво. Тільки за останні 4 роки кількість бджолосімей збільшилася в 5 разів і складає близько 10 тис. бджолосімей. Бджільництво, важливий для сільського господарства напрямок, вважають багато фахівців, є однією з найважливіших галузей сільськогосподарського сектора. Воно не лише забезпечує поживні продукти, а й впливає на рентабельність сільського господарства та екологічну стабільність. У контексті Тростянецької ОТГ, бджільництво може стати ключовим чинником для стимулювання економічного розвитку та збереження екологічної рівноваги.

7. Для розробки стратегії розвитку підприємницької діяльності в Тростянецькій ОТГ був сформований SWOT-аналіз, який виявив як позитивні так і негативні сторони розвитку підприємництва в Тростянецькій ОТГ. Тростянецька ОТГ має потенціал для розвитку через свої географічні переваги

та наявні ресурси. Однак, існують соціально-економічні виклики та зовнішні тиски, які потребують уваги та стратегічного планування для подолання. Необхідно активно використовувати можливості для розвитку сільського господарства, туризму та приваблення інвестицій, звертаючи увагу на підтримку соціально-економічного розвитку, щоб впоратися з проблемами та використати можливості для стабільного та сталого росту громади.

Для повної розробки стратегії розвитку підприємницької діяльності Тростянецької ОТГ був проведений аналіз стейкхолдерів. Важливим етапом для підприємницької діяльності в Тростянецькій ОТГ є ідентифікація стейкхолдерів, які впливають або мають інтерес до розвитку бізнесу в цьому регіоні.

8. Розвиток підприємництва в Тростянецькій ОТГ має стратегічне значення для створення стійкого економічного середовища та підтримки регіонального розвитку. Для цього необхідно впроваджувати широкий спектр заходів, спрямованих на сприяння та стимулювання підприємницької активності.

Обґрунтовані основні заходи, які сприятимуть розвитку підприємницької діяльності в Тростянецькій ОТГ:

1) створення бізнес-інкубаторів та підтримки стартапів – це створення бізнес-інкубаторів та підтримка стартапів є ключовим елементом сприяння підприємницькій активності в ОТГ. Це може бути організація, яка надає молодим підприємцям необхідні ресурси, знання та підтримку для запуску та розвитку їхніх бізнесів;

2) стимулювання інвестиційної привабливості – це створення умов, які сприяють приверненню інвестицій у розвиток Тростянецької ОТГ;

3) створення бізнес-екосистеми в Тростянецькій ОТГ може стати сильним інструментом для розвитку підприємництва та стимулювання інновацій;

4) розвиток освіти та кадрового потенціалу – це ключовий чинник у стимулюванні підприємницької активності та інноваційного потенціалу Тростянецької ОТГ.

9. Розробка пропозицій щодо поліпшення бізнес-середовища в Тростянецькій ОТГ включає основні напрями: покращення інфраструктури підтримки підприємницької діяльності (інвестування в розвиток доріг та логістичних мереж для забезпечення ефективного руху товарів); створення привабливих умов для інвестицій в розвиток підприємницької діяльності. (розробка програм та пільг для приваблення інвесторів та стимулювання їхньої діяльності); впровадження освітніх програм з підтримки підприємницької освіти та курсів для молодих підприємців; створення підтримки для стартапів, яка повинна включати розробку та створення бізнес-інкубаторів та центрів підтримки для стартапів; залучення компетентних кадрів – це привернення та підтримка кваліфікованих фахівців у сфері підприємництва та розвитку бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добрава Н.В., Оришак М.С. Сутність поняття «підприємницька діяльність територіальної громади». *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф.. 22-23 вересня 2023 р. Одеса. ОНЕУ. 2023. С. 93-96.
2. Основи бізнесу: навч. посіб/за ред. Н.В. Сментини. Харків: Діса плюс. 2021. 424 с. С. 7-10.
3. Trousdale W. Strategic planning for local economic development: the manual. Concepts & Process. UN: Habitat and Ecoplan International Inc., 2003. 178p. URL: <https://www.local2030.org/library/94/Promoting-Local-Economic-Development-through-Strategic-Planning-Local-Economic-Development-LED-series-Volume-1> (дата звернення 29.09.2023).
4. Господарський кодекс України від 19.02.2016 р. № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 30.09.2023).
5. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: дослідження підприємницької природи і змісту економічної зміни. К.: Ніка-Центр, 2000. 456 с.
6. Штігліц Дж. Б. Економіка державного сектора. К.: Знання, 2002. 352 с.
7. Druker, P. F. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. Routledge. 2004. 304 с. URL: https://www.academia.edu/38623791/Innovation_and_entrepreneurship_Peter_F_Druker (дата звернення 03.10.2023).
8. Baumol, W. J. Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive. *Journal of Political Economy*. 1993. № 98(5), P. 893–921. URL: <https://www.jstor.org/stable/2937617> (дата звернення 05.10.2023).
9. Saxenian, A. (1994). Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route. *Harvard University Press*. 1994. 256 с.

10. Porter, M. E. The Competitive Advantage of Nations. *Free Press*. 1990. 896 с. URL: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations> (дата звернення 05.10.2023).
11. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: підручник. Тернопіль : Економічна думка, 2006. 390 с.
12. Шляхта О. М. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного менеджменту підприємства. *Економічний простір. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури*. 2012. Вип. 68. С. 301-309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2012_68_35 (дата звернення 10.10.2023).
13. Тесленок І. М. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища в системі управління промисловим підприємством : монографія. Запоріжжя: Запорізький національний технічний університет. 2012. 109 с
14. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг: навч.посібник. К.: КНЕУ, 1998. 152 с.
15. Конституція України: Закон України від 8 грудня 2004 року. № 2222-IV. URL:<https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення 10.10.2023).
16. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n481> (дата звернення 12.10.2023).
17. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР (зі змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №24.
18. Кримар Л.О., Семенов О.В. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування: теоретико-методологічний аналіз. Львів: Наукове видавництво Львівської політехніки. 2020. 375 с.
19. Гірний В.М., Лисяк Л.С., Шамота Т.Г. Місцеві бюджети в Україні: управління та фінансове забезпечення. Київ: КНЕУ, 2017. 230с.
20. Лисенко О.О., Чернишова Л.П. Розвиток місцевого підприємництва: досвід країн Європейського Союзу. Харків: ХНЕУ, 2017. 123 с.

21. Сергєєва Г.П., Смоляк О.В. Місцевий бюджет як інструмент економічного розвитку регіону. Київ: КНЕУ, 2019. 345 с.
22. Кінцеві строки подання заяв на отримання грантів. ДІА. URL: <https://diia.gov.ua/kincevi-stroki-podannya-zayav-na-otrimannya-granitiv> (дата звернення: 17.11.2023).
23. єРобота. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2023)
24. Борткевич О.І. Фінансова безпека підприємства: теорія та практика. Львів: Новий Світ.2015. 248 с.
25. Марченко В.І., Яковлева І.М. Організація фінансового менеджменту: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 368 с.
26. Зваричевський Д.М. Економіка регіонів: навч. посібник. К.: Кондор, 2018. 432 с.
27. Офіційний веб-сайт Тростянецької ОТГ. URL: <https://trostyanec-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2023).
28. Google Map. URL: <https://www.google.com/maps/dir/Trostyanets> (дата звернення: 17.11.2023).
29. Формування бюджету громади. URL: <https://trostyanec-gromada.gov.ua/zviti-pro-vikonannya-pasportiv-bjudzhetnih-program-16-09-22-30-10-2023/> (дата звернення: 17.11.2023).
30. Котлер Ф., Армстронг Г. Основи маркетингу. К.: Нова книга, 2006. 640 с.
31. Джонсон Г., Шкулман Д. Ключові показники ефективності. К.: Всесвіт. 2010. 420 с.
32. Реєстр юридичних осіб Тростянецької ОТГ. URL: <https://opendatabot.ua/c/UA05040250000027965?type=best&offset=0> (дата звернення: 17.11.2023).
33. Дохід МХП. URL: <https://forbes.ua/news/zbitki-mkhp-u-2022-rotsi-sklali-231-mln-proti-393-mln-pributku-u-2021-mu-11042023-12977> (дата звернення: 17.11.2023).

34. Інвестиційно привабливі об'єкти Тростянецької ОТГ: URL: https://rada.info/upload/users_files/04326224/7d0b27321b55497eae37d0017276bb62.pdf (дата звернення: 17.11.2023).

35. Бережна І. Ю. Теоретико-економічні підходи до обґрунтування змісту інвестиційного потенціалу. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2016. №6. С. 253-258.

36. Вайсман Е. Я. Сутність і принципи механізмів державного управління розвитком інвестиційного потенціалу регіонів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_11_12 (дата звернення 25.10.2023).

37. Єлейко Я. І. Інвестиції, ризик, прогноз. Львів. Львівський банківський інститут УБС НБУ. 2015. 176 с.

38. Кучерук Г. Ю. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2008. №3. С. 11-15.

39. Ткачук В. Р. Організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. к-та екон. наук: 08.00.05 / Полтавський національний технічний університет. Полтава. 2008. 20 с.

40. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / за ред. Н. В. Сментини. Харків: Діса плюс. 2020. 368 с.

41. Мірошниченко П. І. Активізація використання інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. к-та екон. наук: 08.00.05. Донецьк, 2007. 20 с.

42. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / за ред. Н. В. Сментини. Харків: Діса плюс. 2020. 368 с.

43. Нечитайло У. П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №15. С. 25-29.

44. Сілюкова С. М. Розвиток інвестиційного потенціалу регіону як об'єкт державного регулювання. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 1. С. 140-146.

45 Щербатюк О. М. Дефініція «інвестиційний потенціал підприємства»: сутність та відмінності. *Ефективна економіка*. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=773> (дата звернення 13.11.2023).

46. Іваненко О.М. Значення бджіл в сучасному землеробстві. Сільське господарство та бджільництво. 2019. № 3. С.34-36.

47. Петров І.К. Роль бджіл у покращенні врожаю. К.:Агросвіт. 2017. 265с.

48. Clarkson, M. B. E. A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of Management Review*. 1995. 20(1), 92-117. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2477664> (дата звернення 23.11.2023).

49. Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Wood, D. J. Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*, 1997. 22(4), 853-886. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2477664> (дата звернення 24.11.2023).

50. Freeman, R. E., Harrison, J. S., Wicks, A. C., Parmar, B. L., & De Colle, Stakeholder theory: The state of the art. *Cambridge University Press*. 2010. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/346447581.pdf> (дата звернення 25.11.2023).

51. Marsden, T., & Sonnino, R. Rural development and the regional state: denying multifunctional agriculture in the UK. *Journal of Rural Studies*. 2008. 24(4), 422-431. URL: https://www.aibs.org/news/2021/210301-vilsack-ag-research.html?gclid=Cj0KCQiAm4WsBhCiARIsAEJIEzWMCXq7tzk4yeCil_Hg-QtnpISx-tWq_jJHLz-0ftVIvnmu6tEqkaAl42EALw_wcB#subheader (дата звернення 25.11.2023).

52. Knickel, K., & Renting, H. Methodological and conceptual issues in the study of multifunctionality and rural development. *Sociologia Ruralis* 2010. 40(4), 512-528.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/227893768_Methodological_and_Conceptual_Issues_in_the_Study_of_Multifunctionality_and_Rural_Development

(дата

звернення 25.11.2023).